

LA VEGETACIÓ DELS MUNTANYANS

Autora: Iris Gual i Figuerola

INTRODUCCIÓ

El paisatge i la vegetació d'un lloc depenen dels factors ambientals i de la intervenció humana al llarg dels segles. A Torredembarra, com a tota la costa catalana, la intervenció humana ha estat intensa des de fa molts segles, i en les últimes dècades encara s'ha incrementat. No entrarem en aquest tema sinó en els factors ambientals.

Els Muntanyans són una de les poques zones humides que queden a la costa catalana. Juntament amb els Aiguamolls de l'Empordà, el Delta del Llobregat i el Delta de l'Ebre és el corredor de pas de les aus limícoles migratòries de bona part de la costa mediterrània espanyola. Sobretot per aquest motiu és un espai protegit pel Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya.

Els Muntanyans de Torredembarra formen una estreta franja d'uns 200 m d'amplada entre el mar i la via del tren. A grans trets podem distingir tres zones paral·leles a la costa on els diferents factors ambientals juguen un paper més o menys important cada un d'ells. Sobretot són interessants el paper que juga el vent, el tipus de substrate, la salinitat i la disponibilitat d'aigua al sòl.

La franja de vora mar, la platja, és erma i no té cap mena de vegetació, sobretot degut a l'activitat humana a l'estiu.

A continuació trobem les dunes, on el vent té un paper força important, tant en la seva formació com en el manteniment de la comunitat vegetal. El vent dominant ve del mar (de llevant, xaloc o migjorn) i porta una certa quantitat de sal, cosa que fa que les plantes poc adaptades no ho suportin i no puguin créixer. A les dunes hi trobem el sòl sorrenc, que és inestable en el sentit que el vent se'l pot endur, i, a més, drena l'aigua de pluja amb molta rapidesa i les plantes no en poden disposar. Així doncs, les plantes que viuen a les dunes tenen unes característiques pròpies que permeten la seva supervivència i són plantes amb unes arrels molt llargues, per subjectar la sorra i buscar aigua en profunditat, tenen les tiges i fulles llargues i flexibles, per tal de doblegar-se amb el vent, o viuen recolzant-se al substrate,

per tal d'evitar que el vent les maltracti. Són pròpies d'aquesta zona el borró, el melgó, el jull de platja i el panicall marí, entre d'altres.

A sotavent de les dunes les condicions ambientals canvien una mica i permeten el creixement d'altres plantes. En aquesta zona de recer el substrate segueix essent sorrenc (ben drenat i mòbil) i l'aire salabrós; però la influència del vent és menys acusada, això permet el creixement de plantes menys flexibles i que arriben a tenir un aspecte més arbustiu, com la gallinassa, el rave de mar, el lliri de mar i el timó marí. En aquesta zona hem localitzat un pi que, en no poder créixer en alçada a causa de la marinada, creix en amplada fins on li permet el recer de la duna i té un aspecte reptant força curiós.

La zona més interior presenta unes condicions ambientals força diferents de les dues anteriors. Aquí el sòl és argilós i l'aigua que prové de la pluja, o dels temporals (de manera més esporàdica), queda embassada durant la primavera i la tardor i es formen tolls d'aigua salabrosa que permeten l'establiment d'una comunitat vegetal pròpia, diferent de la de la duna. A l'estiu i a l'hivern les plantes han de sobreviure amb l'aigua que han retingut a l'època humida, i per això algunes espècies tenen les fulles i tiges suculentos. Aquesta comunitat està integrada per algunes plantes especialitzades com les cirialeres, els salats i les ensopegueres, i envoltada per altres plantes de transició que també podem trobar en altres indrets menys rigorosos, com els joncs, canyís i tamariu.

En general totes les plantes d'aquest ambient litoral tenen un mecanisme o altre per compensar la salinitat de l'aigua. És força habitual acumular la sal a les fulles, com els salats, o absorbir només l'aigua i deixar la sal al sòl, com el lliri de mar.

Encara que aquest ambient és força rigorós la influència de la mà de l'home es nota amb la presència de nombroses plantes pròpies de jardins, espècies arvenses (males herbes dels conreus) i altres plantes oportunistes de creixement ràpid més pròpies de la vora dels camins que no de vora mar.

A continuació tenim les fitxes de les plantes més representatives d'aquest ecosistema.

PLANTES PRÒPIES DE LES DUNES

Nom comú: Borró
Nom científic: *Amophila arenaria*
Família: gramínies
Descripció: Planta d'un metre d'alçada, d'aspecte sec i flexible. Tant les tiges com les fulles són llargues i estretes.
Utilitats: no se'n coneixen.

Nom comú: Jull de platja
Nom científic: *Agropyrum junceum ssp. mediterranea*
Família: gramínies
Descripció: Planta d'uns 30 cm d'alçada, d'aspecte sec i flexible. Les fulles són estretes, llargues i una mica cargolades. Té les arrels molt llargues.
Utilitats: de manera tradicional s'ha utilitzat com estopa per calafatar les barques.

Nom comú: melgó
Nom científic: *Medicago littoralis*
Família: papilionàcies
Descripció: Les tiges són rèptils. Les fulles són de color verd fosc, petites i compostes de tres foliols. Les flors són de color groc i tenen la forma característica de la família. Els fruits s'anomenen «llufes», són secs i tenen uns ganxos que s'agafen a les potes dels animals.
Utilitats: no se'n coneix.

Nom comú: melgó blanc
Nom científic: *Medicago maritima*
Família: papilionàcies
Descripció: Les tiges són rèptils, i les arrels llargues. Les fulles són de color verd blanquinós, petites i compostes de tres foliols. Les flors són de color groc i tenen la forma característica de la família. Els fruits s'anomenen «llufes», són secs i tenen ganxos.
Utilitats: no se'n coneixen.

Nom comú: panical marí
Nom científic: *Eryngium maritimum*
Família: umbel·líferes
Descripció: Les fulles són punxoses i disposades al llarg de la tija de manera oposada. La inflorescència té aspecte de card.
Utilitats: no se'n coneixen.

PLANTES PRÒPIES DE LA RERADUNA

Nom comú: esporòbol
Nom científic: *Sporobulus pungens* o *Sporobulus arenaris*
Família: gramínies
Descripció: Planta de 10 o 15 cm d'alçada, d'aspecte sec i forma d'espiga característica. Té uns rizomes molt llargs que fixen el substracte sorrenc.
Utilitats: no se'n coneixen.

Nom comú: gallinassa o bufalaga
Nom científic: *Thymelaea hirsuta*
Família: timeleàcies
Descripció: Planta arbustiva de fulles molt petites, com escates, disposades al voltant de les tiges. Branques doblegades cap avall que li donen un aspecte decaigut. Les flors són molt petites de color groc verdós.
Utilitats: no se'n coneixen.

Nom comú: ungla de gat
Nom científic: *Ononis natrix*
Família: papilionàcies
Descripció: Planta arbustiva de fulles petites, enganxoses i de color verd fosc. Les flors són de color groc amb fines ratlles de color taronja pel darrera dels pètals. La forma de les flors és la típica de la família.
Utilitats: no se'n coneixen.

Nom comú: Timó marí
Nom científic: *Teucrium polium ssp. maritimum*
Família: labiades
Descripció: mata d'uns 30 cm d'alçada, tiges erectes amb fulles oposades i creuades recobertes d'uns pèls blanquinosos molt petits. Flors blanques amb la forma característica de la família.
Utilitats: no se'n coneixen.

Nom comú: lliri de mar
Nom científic: *Pancratium maritimum*
Família: amaril·lidàcies
Descripció: planta herbàcia anual de fulles ensiformes. Té arrels molt llargues. A l'hivern només resta el bulb colgat a la sorra, i a la primavera torna a brostar per florir a l'estiu. Les flors són grans, blanques i oloroses, i es formen en inflorescències al capdamunt de la tija.
Utilitats: és decorativa i olorosa.

Nom comú: lleterassa de platja
Nom científic: *Euphorbia paralias*
Família: euforbiàcies
Descripció: planta herbàcia amb poques fulles. Té làtex dins la tija. Les flors són petites, grogues i reunides en inflorescències al capdamunt de les tiges.
Utilitats: el làtex, també anomenat «llet de bruixa» s'utilitza per a combatre les berrugues.

Nom comú: rave de mar
Nom científic: *Cakile maritima*
Família: crucíferes
Descripció: planta herbàcia anual de fulles carnosos, flors liles arraimades i fruits en forma de síliqua.
Utilitats: no se'n coneixen.

Nom comú: plantatge crassifoli
Nom científic: *Plantago crassifolia*
Família: plantaginàcies
Descripció: fulles lanceolades, petites i disposades en roseta basal. Al capdamunt de la tija es forma la inflorescència típica de tots els plantatges.
Utilitats: no se'n coneixen.

Nom comú: banya de cèrvol o cervina
Nom científic: *Plantago coronopus*
Família: plantaginàcies
Descripció: fulles retallades disposades en roseta basal. La inflorescència és la característica dels plantatges.
Utilitats: no se'n coneixen.

PLANTES DELS AIGUAMOLLS

Nom comú: cirialera
Nom científic: *Arthrocnemum fruticosum*
Família: quenopodàcies
Descripció: planta suculenta d'un metre d'alçada, fulles molt petites.
Utilitats: no se'n coneixen.

Nom comú: salicòrnia
Nom científic: *Salicornia herbacea*
Família: quenopodàcies
Descripció: planta suculenta d'un metre d'alçada, fulles molt petites.
Utilitats: no se'n coneixen.

Nom comú: salat
Nom científic: *Atriplex portulacoides*
Família: quenopodàcies
Descripció: petit arbust de color gris blanquinós, de fulles enteres de gust salat. Les flors són petites de color verd groguenc.
Utilitats: no se'n coneixen.

Nom comú: ensopeguera
Nom científic: *Limonium virgatum*
Família: plumbaginàcies
Descripció: planta herbàcia de fulles lanceolades en roseta basal que forma una inflorescència en forma de pinta al capdamunt d'una tija. Sovint perduren les tiges seques de l'any anterior.
Utilitats: no se'n coneixen.

Nom comú: jonc marí
Nom científic: *Juncus maritimus* i *Juncus acutus*
Família: juncàcies
Descripció: plantes herbàcies d'un metre d'alçada, amb fulles cilíndriques, igual que les tiges, que surten totes de la base de la planta. Tenen un aspecte llenyós. Les inflorescències es troben al capdamunt de les tiges i van acompanyades d'una punxa.
Utilitats: amb les fulles i tiges en feien nanses.

Nom comú: jonc negre
Nom científic: *Schoenus nigricans*
Família: ciperàcies
Descripció: s'assembla molt al jonc marí, però té les inflorescències més petites i compactes.
Utilitats: se'n feien nanses.

Nom comú: canyís

Nom científic: *Phragmites communis*

Família: gramínies

Descripció: planta perenne de canya no lignificada d'uns dos metres d'alçada. Fulles linears i flor de panícula grossa de color de palla.

Utilitats: amb les tiges seques es fan canyissades per fer ombra, un cel ras, o la tanca d'un jardí.

Nom comú: tamariu o tamarit

Nom científic: *Tamarix gallica*

Família: tamaricàcies

Descripció: petit arbre de flors petites rosades disposades en raïms.

Utilitats: se'n planten amb finalitat ornamental.

BIBLIOGRAFIA

- Diversos autors.- **Aspectes d'història natural de les comarques tarragonines (Botànica i geologia)**. Eumo Gràfic. Tarragona 1989.
- Diversos autors.- **Història Natural dels Països Catalans**. Fundació Enciclopèdia Catalana S.A.. Barcelona.
- Gual, I.- **Una comunitat de platja i dunes: «Els Muntanyans»**. Actes del Segon Simposium sobre l'ensenyament de les Ciències Naturals. Tarragona 1989.